

"Hey, mann, Punts goes on!" : Cun tge meds vegn il linguatg da giuentetgna reproduci ed imità en la gasetta Punts?

Autor(en): **Derungs, Silvana**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **124 (2011)**

PDF erstellt am: **01.06.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-323433>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Ein Dienst der *ETH-Bibliothek*

ETH Zürich, Rämistrasse 101, 8092 Zürich, Schweiz, www.library.ethz.ch

«Hey, mann, Punts goes on!»
Cun tge medis vegn il linguatg da giuentetgna
reproduci ed imitè en la gasetta Punts?¹

Silvana Derungs

1. Introducziun

Gia en l'emprim numer da la gasetta interrumantscha per la giuentetgna *Punts* èsi vegni tematisà che la giuentetgna discurria in agen linguatg:

Las PUNTS duain possibilitar il contact tranter vus, ils giuenils da las differentas valladas rumantschas e dar a vus la pussaivladad da s'exprimer en vossa moda e maniera. Giuenils cultiveschan in agen linguatg che na sa differenziescha betg pauc da la ‘linguistica’ uffiziala. Els drovan auters pleds e jargons ch’han il medem dretg d’existenza sco il vocabulari da Giachen Hasper Muoth, Pader Alexander Lozza e Peider Lansel. (frontispizi, *Punts* nr. 0, ann. 1, avrigl 1994)

Tgenin è lura quest linguatg? Nus na pudain betg snegar che la giuentetgna ha – almain en tschertas situaziuns ed en gruppas – in linguatg different dal linguatg «normal» dal mintgadi, sco quai ch’igl è dal reminent er il cas tar linguatgs spezials da gruppas professiunalas. En la gasetta *Punts* han redacturas e redacturs adina puspè imitè ils discurs dals giuvens – u simplamain reproduci lur agen linguatg. La dumonda centrala da questa lavur dueva esser: Co percepeschan ils auturs e las auturas da *Punts* il linguatg dals giuvens, co transfurman els quel en in text scrit e tge effect ha quest linguatg?

2. Elements tipics dal linguatg da giuentetgna

Definir il linguatg da giuentetgna è difficil, perquai che la giuentetgna sezza n’è betg ina gruppera omogena e cleramain definida. Il linguatg da giuentetgna n’è betg mo ina dumonda da la vegliadetgna, mabain er ina dumonda dal context social. «Giuentetgna» è ina rolla che vegn definida da la societad; nua exact ch’ils cunfins èn, dependa dal tema dal discurs. Ils

¹ Versiun scursanida da la lavur da licenziat cun il medem titel, inoltrada a la facultad filosofica da l’Universidad da Friburg l’atun 2009.

giuvens sezs marcheschan – conscientamain u betg – lur rolla entras lur linguatg. Cun in stil da discurrer specific vegnan activads ils contexts socials identificatorics e l'aspect da l'identitat personala: la rolla da l'expert, quella dal commember da grappa, quella dad in stereotip, quella da l'indigen, euv.²

2.1. Plurilinguitad

In element central en il linguatg da giuentetgna è il diever da differents linguatgs e differents registers dad in linguatg. Elements da l'uschenenumnda plurilinguitad externa èn maschaidas cun auters linguatgs ed il code-switching³. La midada dad in linguatg en l'auter po succeder situativamain ed esser liada a tschertas situaziuns. Dad ina plurilinguitad interna fan part simpels emprests dad auters linguatgs⁴, maschaidas da stils e da varietads. Maschaidas da stils cumpiglian p. ex. in diever simultan da niveis da stils (u registers) auts e bass; bricolaschas, qvd. elements signifitgants da differents champs culturals vegnan extratgs da lur context original e zambregiads ensemen en in nov context; il citat ed il gieu cun «vuschs estras», vul dir in muster da referencia enconuschen (p. ex. in text da la litteratura, da reclama) vegn cità u modifitgà a moda ludic-ironica. Citats succedan per il pli a moda nunmarcada, qvd. senza introducziun, ed èn per il pli renconuschibels mo vi da la performanza da la vusch. La midada da varietad po cuntegnair ina midada en in register d'experts (p. ex. da musica) ch'è savens chapibel mo per singulas gruppas; ina midada dal linguatg entras novs meds da massa (qua sa serv'ins per il pli dad in register funczional, oravant tut là, nua ch'i sto esser curt, p. ex. en sms) u ch'i dat era midadas en linguatgs regiunals (midadas tranter la varianta da standard e las differentas furmas da dialects locals).

2.2. Expressivitat lexicala

In'oprova da definir il linguatg da giuentetgna è d'al vesair sco sistem secundar che favorisescha tschertas furmas structuralas, p. ex. salids, titulaziuns («tussi»); flosclas stereotipas («sta cool!»); replicas cun pleds dad en-

² Cf. NEULAND 2008: 74; SCHLOBINSKI et al. 1993: 37.

³ Qvd. la midada tranter plirs codes (plirs linguatgs u pliras varietads) en ina situaziun da discurs. Las funcziuns las pli frequentas dals code-switches èn da reprender las varietads linguisticas dal partenari da discussiun. Cf. SIEBENHAAR 2005: 4 e 6, annot. 4.

⁴ Per il linguatg tudestg constatescha Neuland ch'emprests, en emprima lingia da l'englais, cumparan oravant tut en la communicaziun spontana ed intragruppala tranter giuvenils, dentant main en contexts da linguatg da standard. Cf. NEULAND 2008: 148ss.

tusiassem e condemnaziun («huara gail»); communicaziun cun pleds sonors («ärgħ», «huh»). Il total da questas furmas da discurrer dat in stil linguistic che Henne numna «Jugendton».⁵

In auter element utilisà fermamain en il linguatg da giuentetgna è tenor Schlobinski l'iperbla (l'exageraziun), che ha ina funcziun intensivanta.⁶ Jakob considerescha l'iperbolica sco marca primara dal linguatg da giuentetgna. Qua na dependi era betg, sche valitaziuns negativas u positivas vegnan rinforzadas: «Jugendsprachliche Steigerungswörter können in beliebigen Satzkontexten stehen. Sie dienen der hyperbolischen Überzeichnung von positiven wie negativen Gefühls- und Bewertungsäußerungen.» (Jakob 1988: 323)

En general na stgaffeschan gruppas betg cumplettamain novs stils da discurrer per realisar lur basegns da represchentaziun specifics. Per il pli vegnan elements da linguatg d'experts montads en construcziuns gia avant maun. Quests elements dal linguatg tecnic èn per gronda part da chattar en il secur lexical, nua ch'els èn sa sviluppads ad in vocabulari fermamain structurà e differenzià.⁷ Augenstein ha demonstrà ch'i dat tscherts pleds sco «super» u «okay» che vegnan utilisads tant dals giuvens sco dals creschids. Giuvens e creschids als dovran però per il pli cun differentas funcziuns.⁸

3. Funcziun dal linguatg da giuentetgna

Linguatgs da giuentetgna na naschan e na funcziunan betg en in vacum social. Il fenomen dal linguatg da giuentetgna sa mida adina ensemes cun las circumstanzas socialas.⁹ Qua po el avair differentas funcziuns.

3.1. Sa differenziar e s'associar

Il linguatg da giuentetgna è ina sort «we-code» da las gruppas dals giuvens, vul dir il linguatg specific per ils giuvens tranter els. Il linguatg da giuentetgna n'ha dentant betg mo la funcziun da separar ina tscherta grupper dad in'autra, pia dad esser ina sort «linguatg da contrast». El promova era l'identificaziun entaifer la gruppera, è pia in element dad avischinaziun. Il linguatg da giuentetgna cumpiglia qua l'aspect da protest (il linguatg sco cuntrapol

⁵ Cf. HENNE 1986: 208s.

⁶ Cf. SCHLOBINSKI et al. 1993: 34s.

⁷ Cf. AUGENSTEIN 1998: 44.

⁸ Cf. AUGENSTEIN 1998: 256s.

⁹ Cf. LAPP 1989: 56 e NEULAND 1987: 67.

a las normas e convenziuns linguisticas e socialas), l'aspect ludic ed innovativ (il plaschair dal gieu, da l'absurd), l'aspect affectiv-emozional e l'aspect communicativ-economic. Quest linguatg è pli economic e cumadaivel ed exprima meglier sentiments e lunas che forsa il linguatg standardisà. Entras sias reglas na-existentas è quest linguatg pli flexibel e nuncumplitgà.¹⁰

3.2. Emoziunalisar ed intensivar il discurs

Il basegn dad emozionalisar ils discurs e dad exprimer experientschas è ina ferma tendenza en la communicaziun giuvenila. Sco tendenzas dominantas vegnan duvrads elements da dialogicitad («ti»), expressiuns equivocas («x-insaco»), a moda frequenta particlas ed abreviaziuns e principalmain furmas dad exageraziun. La moda da s'exprimer iperbolica sa mussa morfologica-main p. ex. entras tscherts prefixs, ma er entras remplazzar l'adverb intensivant *fitg* cun otras expressiuns (*extrem bel, tönder bel, hüner bel*¹¹).¹²

4. Material e metoda

L'object da retschertga è la gasetta da giuentetgna *Punts*, pli precis: 30 texts da columnas regularas cun in linguatg pli marcant ch'èn cumparidas durant ils ultims 15 onns en la gasetta (p. ex. las columnas cun la figura dal mecanist Giachen Maissen, las columnas da Chatrina Josty, las columnas da musica u era la columna anonima da brev-lectur@hotmail.com). Da mintga auturA èn traiss fin tschintg texts vegnids tschernids. La tscherna dad auturs cun in linguatg pli marcant è sa chapescha fitg subjectiva. Il privel è da stabilir categorias tenor stereotypes dal linguatg da giuentetgna gia prefixads en il chau e da forsa survesair elements betg resguardads en la teoria, gist sco quai che Schlobinski et al. (1993: 12) menziunan cun il «Paradox, dass Sprachwissenschaftler trotz tiefer Einsichten in das komplexe Phänomen der Jugendsprache wiederum jenes Material zu Tage förderten, aus dem die Fiktion von der Jugendsprache gebaut ist.».

Il linguatg è vegni eruì entras in'analisa dal cuntegn qualitativa¹³. Latiers serva in sistem da categorias a basa da la savida teoretica e dal material avant maun. Per l'analisa èn sa cristallisadas ora las suandardas categorias cun sutcategorias: gener e cuntegn dal text (per ev. concluder davart in

¹⁰ Cf. EHMANN 2005: 12ss.; NEULAND 2008: 141.

¹¹ Per ils exempels cf. DAZZI 2008: minuta 27ss.

¹² Cf. EHMANN 1992: 66; NEULAND 2008: 125ss.

¹³ Dapli davart analisas da cuntegn: cf. p. ex. MAYRING 2003.

connex tranter linguatg e tematica), tips da frasas e lur funcziuns expressivas, furmaziuns da pleds, fonologia e grafia, lexicologia, pragmatica (cun gieus linguistics, elements da communitad, commentaris tranter autur e lectur). Per l'evaluaziun vegn lura mintga text analisà en in raster cun segmentar mintga frasa tenor sias unitads ch'ins po attribuir ad ina categoria.

5. Interpretaziun: Cun tge elements vegn lavurà ?

Ils resultats registrads en il raster d'analisa duain vegn interpretads en connex cun la dumonda davart ils meds linguistics per stgaffir in effect da linguatg da giuentetgna.

5.1. *Grafias spezialas*

La tendenza da sa differenziar da la norma (dals creschids), respectivamain da s'assimilar a la moda da discurrer dals collegas da la medema gruppia po era sa manifestar en la moda da scriver, vul dir en la grafia da tscherts pleds.

5.1.1. *Grafia emfatisanta*

Sco menziunà è l'emfasa in punct fitg impurtant en la communicaziun giuvenila. En texts scrits na para quella forsa betg uschè simpla da transmetter. L'emfasa ed insumma la prosodia da la frasa vegn intunada entras segns d'interpuncziun spezials, frasas affectivas en spezial cun segns d'exclamaziun. La forza affectiva dad in text vegn augmentada entras in'accumulaziun da frasas exclamativas. Singulas frasas han anc dapli forza cun obtegnair da l'autur segns d'exclamaziun supplementars. Uschia p. ex. en: «Bingo! Tgei schwein! Ti eis en!!! [...] Uss eis ei definitiv: durmir a casa ni dar tut!!!!»¹⁴; en il passadi: «Alloura at dastga gratular! TATATA, te ist igl u la conabitant/a perfetg/a per Clotilda!!!!!!»¹⁵ Quai èn singuls exempels per l'intensivaziun da l'emoziunalitad dad ina frasa. Era sentiments d'irritaziun pon vegnir exprimids cun segns d'interpuncziun, p. ex. en: «Ma OH DIA TGE LEGREIA, va ampurmess da screiver ensatge sur da töfs illegals u töfists illegals tg'èn töfs u tge adegna?!?»¹⁶ La cumbinaziun dal

¹⁴ Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000.

¹⁵ Hildegard e Clotilda. Punts nr. 95, ann. 8, avrigl 2002.

¹⁶ Rafael Müller: *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

segn d'exclamaziun e dal segn da dumonda exprima surpraisa/exaltaziun e malsegirezza en ina. Tscherts auturs fan diever da meds grafics supplementars per accentuar pleds u passadis, insaquant avain nus gia vesì en ils exempels sura: la scripziun en maiusclas. En auters texts chattain nus las variantas da scriver grass, da suttastritgar u da scriver cun in'autra scrittira.

In element extraordinari da l'interpuncziun èn er il traís puncts da suspensiun. Per il pli sa chattan els a la fin dad ina frasa u entaifer ina frasa a la fin dad ina proposiziun, els pon dentant era remplazzar in pled u ina part da quel. Lur funcziuns èn differentas: omissiuns en il senn topologic (largias, fragments); omissiuns en il senn temporal (pausas, intervenziuns, parantesas); omissiuns en il senn performativ (interjecziuns, emfasas, deviazjuns).¹⁷ La dumonda resta sa chapescha, schebain ils puncts da suspensiun en noss texts da *Punts* èn adina plazzads conscientiamain, u sch'els èn forsa – tar tschertins – daventads ina sort automatissem a la fin dad ina frasa, per la finiziu da la quala ins na chatta betg ils dretgs pleds. Tuttina pon ins dir che omissiuns na restan betg nunobsvradas, ellas èn in motiv d'attenziun che augmenta la mirveglia e la tensiun, surtut sch'ellas inditgeschan tematicas delicatas, vulgaras.

5.1.2. Metagrafia

Grafias rumantschisantas da pleds esters pon esser in gieu cun il potenzial expressiv da la metagrafia; ellas pon però era zuppentar il pled ester che vul sa schluitar en il rumantsch. Questas adaptaziuns dattan l'impressiun dad ina forza e ligerezza dal rumantsch, cuntrari al process magari in pau marsch e cumadaivel da simplamain surpigliar tscherts pleds.¹⁸ Il grad d'integraziun da pleds emprestads dad auters linguatgs è savens vesaivel a maun da la grafia. Uschia datti la varianta ch'il pled ester obtegn ina grafia indigena che sa cunfa meglier cun la pronunzia dal pled. Ina sort dad ob-stachel – perquai ch'els identifitgeschan immediatamain in pled sco emprest – èn ils grafems tudestgs <k>, <ck>, <w> ed er il grafem <v> cun il sun [f] en texts rumantschs. Quels vegnan parzialmain adattads a l'ortografia rumantscha cun <c>, <v> e <f>. Exempels persuenter èn: ils *clozs*¹⁹,

¹⁷ Cf. ADAMOWSKY/MATUSSEK 2004: 17.

¹⁸ Cf. RIATSCHE 1998: 84 ed annot. 334.

¹⁹ «Che vegn gnanc da differenziar il gas dils clozs, mann!» (Giachen Miassen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998) Dal reminent era cun simplificaziun dal <tz> tudestg a <z>.

*becacta*²⁰, *foll(a)/volla*²¹. Il <k> u il <ck> avant il vocal e vegn remplazzà cun <ch>, p. ex. il *massacher*²², ed il *cnacher*²³.

In’altra furma d’integrazion è da marcar l’assurdisaziun a la fin dal pled, sco p. ex. en «*polterobic*»²⁴ ch’è marcà supplementarmain cun virgulettas. Entras la marcaziun cun virgulettas vegn l’integrazion grafica dal pled dal tudestg dialectal *Polterobig* puspè abolida, cunquai che las virgulettas evidenzialiseschan ch’i sa tracta qua dad in pled betg originar rumantsch, u almain dad in pled pli spezial. Il diever da pleds esters cun in different grad d’integrazion senza marcaziuns, sco p. ex. virgulettas, illustrescha er ina tscherta naturalezza en la relaziun cun il linguatg e la voluntad da vulair reproducir il linguatg sco quai ch’el vegn discurri. En il cas che las reflexiuns metalinguisticas dals auturs duain daventar evidentas per il lectur, vegnan ils pleds mess en virgulettas.

L’emprova dad assimilar pleds esters graficamain al rumantsch po per part avair l’effect cuntrari che quel d’als famigliarisar: pleds enconuschents paran tuttenina esters. Uschia po quai esser il cas tar grafias foneticas, p. ex. en «du silmeins saver cumprar cedes sur Punts»²⁵ u «Leu dat ei forsa schizun da festivar in toc TORTELLINI sin cedee!»²⁶, nua che l’abreviaziun «CD» vegn reproducida en in’altra moda. En il pled *schluggs*²⁷ na vegn il <ck> dal *Schluck* tudestg betig forsa remplazzà cun in <c> a **schluc*, mabain cun il grafem <gg> che vegn pronunzià en il tudestg cun il sun dad in velar surd [k].

Ch’ils auturs èn tuttavia sensibels a l’interferenza da pleds esters illustreschan er ils sustants exempels che mussan la vart dal gieu cun il linguatg. Brev-lectur sa serva da las enconuschientschas da l’englais per alienar il «Disentis» en la frasa: «[...] sco la mainstation da Dizentizz/Mustér cun quella catedrala d’in perron che schlaga bunamein en venter quels vegls,

²⁰ «[...] digl qual ins pò liger ainten egn da chels becacta reclamheftlis.» (Rafael Müller: La moto. Punts nr. 125, ann. 10, october 2004)

²¹ «Sche haveva quei tgutg foll schon fatg il farflechten il Diniz.» (Giachen Maissen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998) / «jeu vai volla hara plascher da tei.» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favr 2006)

²² «[...] han dus scolars commess in massacher en scola.» (Il frar dil Geli. Punts nr. 49, ann. 5, zercladur 1998)

²³ «[...] reiva er noss cnacher cugl Mercedes» (Rafael Müller: *Crass agl limit.* Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003)

²⁴ «Venderdis sundel staus envidaus ad in ‘polterobic’ da miu amitg» (Il frar dil Geli. Punts nr. 27, ann. 3, fanadur 1996)

²⁵ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005.

²⁶ In Tortellini sin via. Punts nr. 19, ann. 2, december 1995.

²⁷ «in pèr ferms schluggs Wodka» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

gross e japaners che van sin Schunkelfahrt cul glacier.»²⁸ En la scripziun *Dizentizz* vegn surpiglià in emprest grafic dal «black english». Là vegn il plural da nomens englais savens scrit cun in <z>.²⁹ En quest exemplèl vegnan gist tut ils fonems [z] en il pled scrits cun in <z>, la finizion anc a moda exagerada. Il gieu è da dar al vitg sursilvan ina marca pli internaziunala, vul dir americana, quai che vegn anc accentuà cun il term *mainstation* al lieu da *staziun* (*principala*).

La metagrafia da pleds esters è dad in maun in gieu ed ina reflexiun meta-linguistica. Da l'auter maun po la metagrafia er esser il resultat dad ina malsegirezza pertutgant l'ortografia dad in pled, p. ex. en la frasa «Dus mais vacanzas quai vuleva dir, durmir mintga di fin a mezdi, star si, far pacific, ir enturn per la citad, a Berlin, far shopping e saitsiing»³⁰. Entant ch'il *shopping* è scrit en ortografia originala, è il *sightseeing* scrit cun metagrafia: *saitsiing*. Pertge questa midada dad in pled a l'auter? In'explicaziun pussaivla fiss la difficultad da l'ortografia dal pled *sightseeing* (insanua è in *h*, ma nua precis?) ch'è forsa main preschent ch'il *shopping* pli duvrà. La malsegirezza vegn perquai zuppentada a moda ludica cun l'agid dad ina metagrafia.³¹

L'integrazion dals pleds esters en il vocabulari personal da mintga pledader succeda a moda nuncumplitgada e pli u main svelt. In obstachel po dentant esser il medium scrit, là datti ina reacziun dal lectur: è in pled ester laschè en grafia originala, po quai vegnir interpretà sco degeneraziun dal linguatg da giuentetgna; è in pled ester adattà ortograficamain al rumantsch, po quai era vegnir interpretà sco «sbagl da scriver». Sbagls ortografics n'èn pia betg sfurzadamain da deducir dad ina negligentscha ortografica u dad ina mancanza da savida. Els servan er a la distanziazion da las normas e permettan da stgaffir in agen spazi.

5.2. *Furmaziuns da pleds cun effect giuvenil*

La furma la pli simpla d'integrar morfologicamain pleds emprestads è d'als attribuir in morfem flexiv correspondent (plural/feminin, en il sursilvan per part er anc il s-predicativ tar adjectivs), p. ex. ils *gofs*³², ils *reclam-*

²⁸ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005.

²⁹ Cf. WAIBEL 2007: 111.

³⁰ Chatrina Josty. La WG. Punts nr. 150, ann. 13, november 2006.

³¹ Cun quai na vi jau sa chapescha betg suttametter a l'autura dal text da betg savoir co scriver quest pled, ma forsa a la narratura en sia fevra da las vacanzas.

³² «il mender ei che quels gofs tratgan ch'ei stoppien far termagls sin via» (Giachen Maissen. Punts nr. 32, ann. 3, schaner 1997)

*heftlis*³³, *spannendas caussas*³⁴, *sia fluppa madem cnacraI*³⁵. Quest proceder n'è betg specificamain in fenomen dal linguatg da giuentetgna, perquai che l'attribuziun dal s-pluralic è fitg regulara è damai automatisada. Emprests da l'englais na vegnan – cuntrari als tudestgs – savens betg adattads morfologicamain al rumantsch, sco p. ex. en «ina propi *sexy rassa*»³⁶ (e betg forsa **sexia rassa*), «sper tuttas direcziuns ch'en *hip*»³⁷ (al lieu dad in pussaivel **hippas*), «il Retro-Groove [...] ei ozildi puspei *trendy*»³⁸ (qua fiss necessari il s-predicativ dal sursilvan).

In tip fitg fritgaivel per la furmaziun dad adjektivs è la suffixaziun cun il -ig tudestg per furmar adjektivs relaziunals: *punkig*, *groovig*³⁹, *bluesig*, «*marley'igs*», *hipopigs*⁴⁰. Blers da quests adjektivs na sa basan probablamain betg sin ina furmaziun dals auturs, mabain èn emprests dal tudestg e dal tudestg svizzer u er emprests dad emprests, sco p. ex. il *bluesig* che ha probablamain chattà sia via en il rumantsch da l'englais (*bluesy*) sur il tudestg, nua ch'el ha survegnì la desinenza -ig. En il *marley'igs* vesain nus en mintga cas che quest tip da suffixaziun funcziuna detg spontan: per qualifitgar in stil specific da musica – numnadamain quel da Bob Marley – vegn sa servì dal num dal musicist ed al attribuì il suffix qualifitgant (en quest cas anc cun l'interferenza dal s-predicativ sursilvan). La furmaziun è chapibla immediatamain, era sche l'autur marchescha il pled cun virgulettas ed inditgescha cun quai ina furmaziun extraordinaria.

En la furmaziun da nomens cumponids regna per il pli il princip da l'economia: cumposiziuns determinativas tenor il model regressiv cun «nomen determinant + nomen determinà» èn fitg frequentas. Schebain ellas sa basan sin ina cumposiziun dad elements rumantschs, unids tenor il modus

³³ Cf. annot. 20.

³⁴ «Puspei inaga ha ei dau bia da leger! Bia spannendas caussas quella ga» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

³⁵ «cnachers vigls e baracs [...], tschantos ainten sies Mercedes da merda cun dasperas sia fluppa madem cnacra plagn fodas» (Rafael Müller: *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003)

³⁶ «jau tir en ina propi *sexy rassa*, ina mini-mini rassa.» (Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004)

³⁷ «In de uschè ferm senza clischés, lunsch sper tuttas direcziuns ch'en hip pel moment» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

³⁸ «Ed il Retro-Groove dalla DDR, cara RhB, ei ozildi puspei *trendy*» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

³⁹ «Quella band celebrescha cun 'songs for the deaf' bain e tut auter che vegl sound. Monoton, ipnotic, grob e punkig, excessiv ed autentic, groovig e plain energia» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

⁴⁰ «Lur sound è tras tut ils albums ch'els han edì enfin ozendi 'bluesigs, ruchs e tschuffs' – e mintgatant schizunt en pau 'marley'igs' [...] Hiphopigs grooves» (Patrick Capaul. Punts nr. 120, ann. 10, matg 2004)

tudestg, u sin in emprest direct cun adattar en la flexiun e graficamain ils singuls elements al rumantsch, è per part grev dad eruir, oravant tut tar pleds internaziunals sco p. ex. en las cumposiziuns *horrorfilm*⁴¹, *promi-snowboarder*⁴², *KYUSS musicists*⁴³ (ils musicists da (la grappa) KYUSS). La cumposizion tudestga da determinant + determinà ha l'avantatg da la curtezza; la varianta correspontenta en il rumantsch ha il dischavantatg dad in determinaziun cumplitgada e savens pli lunga cun p. ex. il *film d'orrur*, il *snowboarder prominent*. Sa servir en tals cas dad emprests u construcziuns estras na fan dentant betg mo ils pledaders giuvens; per la creaziun da pleds novs introduceschan ins u adatteschan ins lexems equivalents dals linguatgs latins u neolatins, ma quests abstracts n'èn betg exnum enconuschents a tut ils pledaders.

Tar ils verbs dad origin ester è la construcziun verbala cun «far + il + verb infinitiv tudestg / gerundi englais» fitg productiva, p. ex. *far il künden*⁴⁴, *far igl umastochern*⁴⁵, *far shopping*⁴⁶. I dat dentant indizis che verbs entant daventads pli enconuschents vegnan integrads pli fitg en il sistem morfologic e per il pli flectads tenor la grappa da conjugaziun la pli gronda da l'idiom respectiv: *jau flip*, *jau stöcklacescha*⁴⁷, *i's flirtarà*⁴⁸, *googlar*.⁴⁹

5.3. Elements lexicologics

En il champ lexicologic sa laschan eruir ils pli blers elements ch'ins po attribuir cleramain ad in linguatg specific da la giuventetgna. En ils texts analisads sa preschentan elements dal discurs oral cun la spontanitat tipica per quel: emprests, code-switchings, parafrasas, exclamaziuns e las par-

⁴¹ «E puspei va igl entir horrorfilm a ti tras il tgau!» (Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000)

⁴² «jeu sai aber era buca, tgei che quels promi-snowboarders da Crap sogn Gion han pers ellas honesty Punts of Anderground» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005)

⁴³ «Ils dus anteriurs KYUSS musicists Homme ed Oliveri fan tge ch'els vulan» (Patrick Capaul. Punts nr. 101, ann. 9, october 2002)

⁴⁴ «Tgei gudognans da Punts sch'ins fa il künden tut ils abos dallas gasettas dalla Südostschweiz SA» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005)

⁴⁵ «mia brev duei plitost far igl umastochern ellas plagas da tes problems» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006)

⁴⁶ Cf. annot. 30.

⁴⁷ «[...] sbragel jau e flip total [...] Ma putschada si cun quel adrenalin da ravigia stöcklacescha inavant» (Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004)

⁴⁸ «I's discutarà e flirtarà dadot davant las bars.» (Flurina Badel. Ti vuls savair. Punts nr. 157, ann. 14, fanadur 2007)

⁴⁹ Cf. era DAZZI 2008: minuta 27:53ss.

ticlas modalas per la structurazion dal discurs. Per reproducir in linguatg da giuentetgna pon ins en emprima lingia sa servir dals elements dal linguatg «normal», vul dir quel ch'ins discurra mintga di en situaziuns libras. Per tipisar specificamain quest linguatg ston dentant vegin agiuntadas formulaziuns caracteristicas. En emprima lingia èn quai emprests lexicals e formulaziuns vulgaras e saloppas.

Ils emprests èn in dals puncts impurtants per stgaffir in effect dal linguatg da giuentetgna. Tscherts auturs giogan cun l'accumulaziun dad emprests, p. ex. per plazzar il protagonist dal text en in milieu specific. L'emprest da la terminologia musicala da l'englais n'è dentant per il pli nagin gieu ed era betg exnum in element specific giuvenil, mabain ina necessitat a basa da la mancanza dal vocabulari correspondent en il rumantsch. L'element da giuentetgna en quest connex èn ils geners da musica che stattan en discussiun e l'orientaziun a questa cultura (p. ex. la moda da hiphoppers). La furmaziun da pleds novs è plitost restrenschida. Tut il pli anc per la terminologia sexuala veggan stgaffidas novas expressiuns, per il pli cun extender la semantica da pleds gia existents. Savens daventan quellas expressiuns pli vulgaras, quai probablamain era cun l'intent da provocar e da sa differenziar dal vocabulari scolar-medicinal u dal vocabulari famigliar. Effectivamain vegin l'effect dal linguatg da la generaziun giuvna cuntanschi pli spert cun sa servir dal register bass. Quel n'implitgescha betg mo pleds obscens, mabain era formulaziuns pli saloppas.

5.4. Elements pragmatics tipics per il linguatg giuvenil

Maschaidas da stils, la variaziun dals registers ed il gieu cun il linguatg èn insaquants dals elements tipics per il linguatg da giuentetgna che nus avain entupà en la teoria. En ils sutchapitels suandants duain tschertins da quels elements vegin exemplifitgads.

5.4.1. Gieus da pleds

Mintga autur ha sias preferentschas per differents tips da gieus. Tranter tut questas tecnicas e metodas da giugar cun il linguatg pudain nus eruir tschintg categorias pli grondas:

- Il gieu a basa da la sumeglientscha fonica: In gieu interessant chattain nus p. ex. en «Ni quei filosofem, pli pauc filoso che plitost fem»⁵⁰, nua ch'il

⁵⁰ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005.

narratur interpretescha novs morfems semantics en il pled *filosofim*: cun la separaziun dal morfem lexical *fim* datti l'apparientscha dad in pled cumponì da filoso+fim; en vardad è quest nomen però ina derivaziun dal verb *filosofar* cun il suffix pegiurativ *-im*.

- Il gieu cun la semantica dubla dals pleds: Questa furma da gieu cumpara en ils texts da Rafael Müller cun ina frequenza considerablamain pli auta ch'en ils auters texts, in exempl:

Para Chines e chels digl Kamasutra saptgan chegl, ma sorry, sung 1.83 grond ed igl sulet chines an mia stgaffa è en pachet reis M-Budget, tg'ia va cumpro eneda avant onns sot circumstanças anc oz betg cleras. Igl pi plausibel è tg'ia va mattagn sbaratto chella risaglia cun en pachet gottas⁵¹.

In element è quel dal ris, al qual l'autur attribuescha il suffix collectiv *-aglia*. La *risaglia* signifitgass qua pia «ina massa ris», ha dentant en emprima lingia la muntada enconuschenta dad in rir fitg ferm e dad aut. En il gieu cun il pèr *Chinois/chinais* n'avain nus betg ina semantica totalmain differenta, sulettamain las gruppas da pleds èn differentas⁵²: la seconda giada cumpara il pled *chinois* sco adjectiv, pia sco pled accompagnant dad in'expressiun *igl sulet* [product/element] *chinois*. Il lectur, u anc meglier l'auditur (per excluder l'element da la grafia), ha dentant anc en l'ureglia il *Chinois* sco num dal pievel ed associescha perquai il maletg dad in um *chinois* en stgaffa da Rafael Müller.

Il princip da questa tecnica è simpel ed ordlonder datti bels e divertents exempels, sco er en il proxim: «Jau hai survegnì in evid ad ina party, sin quel stat scrit; vestì da cocktail giavischà. Sorry, ma cocktails baiv jau, cocktails na tir jau betg en.»⁵³ Qua gioga l'autura cun il nomen cumponi *vestgì da cocktail* e la muntada da la preposizion *da*. Enstagl da la semantica «vestgì per l'occasiun dad ina parti da cocktail» fa ella chapir la narratura il *da* sco element d'origin en il senn da «vestgì fatg da cocktails». Il gieu da pleds cun la polisemia è productiv e divertent. Ina premissa per producir tals gieus è in bun sensori per il linguatg e sias finezzas semanticas.

- Il gieu cun metaforicitad e realitat: L'effect comic pervia da dus sistems d'ideas differents chattain nus er en quest gieu, dentant sa basa quest

⁵¹ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁵² I sa tracta qua dad ina paronimia: in pled u in tschep dal pled vegn repetì en in'autra gruppa da pleds.

⁵³ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

qua sin la cumbinaziun da modas da dir metaforicas e la chapientscha realistica da quellas. In dals exempels ils pli illustrativs è danovamain da l'autur Rafael Müller. L'expressiun *avrir il cor* vegn surpigliada a moda litterala, qvd. il cor vegn interpretà sco organ real e la moda da dir vegn exagerada cun la transponer sin ils auters organs.

Schiglio ma faschessa igl outen anc daple e scu tetel per chest text stess alloura zatge scu 'Prosa persunala, Rafael Müller derva sies cor, sies lom, sies magung, sia biglia e forsa schizont anc sia vaschia per igls lectours dallas Punts'.⁵⁴

- Il gieu cun numis e translaziuns: Ils numis propriis, ch'i saja numis, prenumis, numis da lieus u numis da gruppas da musica èn objects engraziai-vels per plirs auturs da *Punts* per far gieus da pleds. Il bler sa basan ils gieus da pleds sin il princip da la translaziun: numis vegnan analisads tenor morfems lexicals enconuschents e quels lura translatads en il rumantsch. Il proxim extract porscha in'entira enumeraziun da gruppas da musica tudestgas rumantschisadas – cun l'excepziun da l'emprima gruppa numnada: «Fettes Brot, ils quatter fantastics, las 5 stailas deluxe u forsa ils figls da Mannheim?»⁵⁵ Sa chapescha ch'er il process cuntrari è pussaivel, vul dir la translaziun dad in num rumantsch en in auter linguatg. En noss texts cumpara quel dentant mo duas giadas. Ina è l'alienaziun dal num rumantsch *Gioni Fry* en il *Jonny Free*⁵⁶: la pronunzia rumantscha dal num è vegnida transcritta en l'englais. L'autra è la scripziun da *Disentis* a moda dal black english: *Dizentizz*⁵⁷.

Cun differents gieus da pleds (modifitgar ed associar tenor caracteristicas fonologicas, variaziuns semanticas, translaziuns) pon vegnir stgaffidas furmas da discurrer fitg singularas. Il gieu – oravant tut era quel cun pleds d'emprest – n'ha sco basa betg mo il plaschair dal gieu, mabain el è er ina furma da s'associer a la gruppa e surtut po el esser in element da sa profilar e da demonstrar las atgnas abilitads linguisticas.⁵⁸ L'abilitad da far gieus cun il linguatg n'è franc betg ina caracteristica specifica per la giumentetgna. La frequenza e l'accumulaziun da quels gieus en ils texts la-

⁵⁴ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁵⁵ Jachen Prevost. Punts nr. 83 , ann. 7, mars 2001. Ils numis originals fissan: Fettes Brot, die Fantastischen Vier, Fünf Sterne deluxe, Söhne Mannheims.

⁵⁶ «Tschei di vevel entupau el, il Jonny Free» (In Tortellini sin via. Punts nr. 19, ann. 2, decembre 1995)

⁵⁷ Cf. annot. 28 e 29.

⁵⁸ Cf. era DÜRSCHIED/SPITZMÜLLER 2006: 28.

schan dentant supponer che quels èn in element impurtant per ils auturs. En connex cun ils gieus da pleads è sa chapescha er anc da resguardar la finamira da l'autur da crear cun differents meds stilistics in bun text (litterar). La furma dal text scrit porscha qua pussaivladads per gieus che n'èn betg pussaivels en la furma discurrida.

5.4.2. Cumparegliaziuns

La qualitat estetica dad ina cumparegliaziun s'augmenta cun la distanza da las duas denominaziuns cumparegliadas. Scuvrir sumeglientschas e differenzas nunspetgadas duai esser in daletg intellectual.⁵⁹ Er en ils texts analisads datti emprovas dad illustrar ed exemplifitgar il messadi. Mintgatant succeda quai cun locuziuns pli u main enconuschentas, sco p. ex.: «Jau stun qua sco in chaun bastunà.»⁶⁰ Cumparegliaziuns ch'èn main confurmas – perquai che main enconuschentas – èn effectivamain pli frequentas en ils texts analisads e pon cun quai er esser in element tipic dal linguatg da giuventetgna. Arguments persuenter fissan p. ex. la differenziaziun da la normalidad (savens lungurusa) e la finamira da divertir e sa profilar. Ina metoda da la cumparegliaziun è da duvrar maletgs enconuschents dal mintgadi. En la cumparegliaziun da «saveis gie buca purtar egl editorial da crazy undergraund aifach mo in excuors anglo-latino-linguistic sur dil plaid ‘Underground’, *schetg sco in bio-farmerstenghel dil migros.*»⁶¹ sa serva brev-lectur da la cumparegliaziun «text sco ina mangiativa». La caracterisaziun da *sitg* vegn mo chapida, sch'ins enconuscha ils bastunets da graun da la marca «Farmer» e sa che tschertins da quels èn savens dirs e sitgs. Il *sitg* vegn accentuà supplementarmain cun l'attribut *bio*, entras il qual insaquantas persunas fan la colliaziun stereotipa *bio=sanadaivel=graun=sitg=betg bun*.

Cumbinada cun l'element cumparativ è bainduras era l'ironia, p. ex. en formulaziuns sco «ils Beatles per rumantsch, gliez è ina vera sensaziun! Schon bunamain *uschi sensaziunal sco la invenziun dal mini-tschiitscha-puorla per sin viadi!*»⁶² Evidentamain che l'autur guarda qua in pau cun spretsch sin il disc cun chanzuns dals Beatles per rumantsch ch'el considerescha gist uschè necessari sco in da quels tschiitschapulvras. L'ironia cumpiglia adina er il privel dad offender insatgi e quel che la dovrà sa metta en ina posiziun superiura als auters.⁶³

⁵⁹ Cf. KOLMER/ROB-SANTER 2002: 105.

⁶⁰ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

⁶¹ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005 (accent S.D.)

⁶² Patrick Capaul. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005 (accent S.D.)

⁶³ Cf. KOLMER/ROB-SANTER 2002: 144.

5.4.3. *Dar la bucca e far da tup*⁶⁴

Il far da tup pretenda la preschientscha ed il dialog dad almain duas personas. Questa cumposiziun è dada en situaziuns, nua che lecturs scrivan brevs cunter la gasetta, p. ex. en ils texts da brev-lectur@hotmail.com. Ensemens cun il lectur s'alliescha el quasi cunter las *Punts* e dat la bucca (en quest cas è l'object da la diffamazion, pia la gasetta/ils auturs, preschent, quai che n'è normalmain betg il cas, cura ch'ins dat la bucca). Betg da negliger è l'effect divertent per ils lecturs, era perquai ch'el scriva avertamain (scheinbain er anonimamain) quai che blers han gia pensà: la gasetta è memia pauc provocanta, ha memia paucs maletgs e memia bler text, è memia intellectuala. Oravant tut datti da sia vart pliras giadas critica envers la redacziun, spezialmain èn manegiads ils students rumantschs da Friburg (da quel temp sa cumponiva ina buna part da la redacziun da personas che studegiavan a l'Universitat da Friburg), p. ex.: «Vus leghers giu digl olimp intellectual da students?»⁶⁵

Ils students èn insumma in object da dar la bucca engraziaivel. Uschia reflectescha Rafael Müller davart las activitads en las universitads («tge tgi chels a l'uni fon vaia mai propri tgapia»⁶⁶) ed era gia la figura da Giachen Maissen deva fridas cunter ils students en ses texts; «miu quinau, il student, hei, quei besservösser»⁶⁷ è mo in dals exempels. Da remartgar è dentant che tant Rafael Müller sco era Fabian Huonder, l'autur da la figura da Giachen Maissen, eran da quel temp sezs students. La finamira da quella inversiun da las rollas è evidenta: *Punts* sco gasetta fundada dad insa-quants students po (u pudaiva) fin ad in tschert grad cuntanscher questa grappa. Per cuntanscher autres gruppas sto avair lieu ina sort da solidari-saziun cun quels, vul dir in «dals lur» sto era scriver per *Punts*. Ils auturs sa servan dad in linguatg stilisà e dad ina purziun autoironia. Augenstein numna la tecnica da sa solidarisar cun ils giuvens il «Joking Relationship»: ina relaziun che sa basa sin far da tup, savens en il context dad in discurs d'experts davart il tema musica, emprendissadi u scola.⁶⁸

⁶⁴ Neuland discurra qua da «Lästern» e «Frotzeln». NEULAND 2008: 141.

⁶⁵ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 129, ann. 11, favrer 2005. Cf. p. ex. era: «Co füssi l'autra ga cun viagiar mo ina crena enviers vest e scriver zatgei sco p. ex. 'Il zoo da Friburg?'» (brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006)

⁶⁶ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁶⁷ Giachen Maissen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998.

⁶⁸ Cf. AUGENSTEIN 1998: 156.

5.4.4. Citats e bricolaschas

Il gieu cun citats e las zambregiadas represchentan ina cultura ed enconuschiantscha da meds da massa gist actuala e demonstreschan la flexibladad da siglir dad in modus da discurrer a l'auter, era grazia a l'imitaziun da vuschs estras.

Las vuschs estras, u ils citats, fan savens part da las bricolaschas, ma pon era star sulets. L'alienaziun dad in citat sa basa per il pli sin ina variazion ludic-ironica dad in muster da referenza enconuschent. La cundizion per ch'il tric funcziunia è dentant ch'ils commembers da la gruppera enconuschian il muster original.⁶⁹ In dals citats ils pli enconuschents (ed er il pli repetitiv, cunquai ch'el sa repeta en mintga columnna) è il «sche ti sas tgei che jeu manegel» da Giachen Maissen. Il model persuenter è «Wenn'd weisch wan i mein?» da la figura da Harry Hasler dal cabarettist svizzer Victor Giacobbo. A la figura da Giachen Maissen ed a sia frasa renumada fa era brev-lectur insaquants onns pli tard allusiuon cun «Sichti sas tgei che jeu manegel?»⁷⁰.

Era la construcziun da verb + «u» + verb negà tenor il citat renumà da Hamlet «to be or not to be» en la tragedia da Shakespeare serva per citats. La figura da Tresa Flury p. ex. fa patratgs sumegliants avant che ir en sortida cun sia dumonda: «far si in um ni buca far si in um questa sera?»⁷¹ Nus avain vesì che queste citats furman singuls e pitschens elements entaijer in text, senza ch'igl existia ina colliaziun tranter il context e l'origin dal citat. Quai è er ina caracteristica da la bricolascha, numnadamain da surpigliar stils e modas da discurrer ed als inserir en in nov context. Per part èn quai mo pitschnas unitads, sco p. ex. «Giachen Maissen Motorsport®»⁷² (gieu da metter l'agen num sut in dretg da marca) u «Musica che pretenda ina profilaxa da minimum 10 joints e 25 buttiglias gervosa grischnuna»⁷³ (expressiun connotada plitost cun la medischina). Las unitads da bricolascha pon dentant era s'estender a la lunghezza dad ina u pliras frasas, p. ex. en in text da musica, per il qual l'autur sa serva da l'ambient culinari per descriver in disc cumpact e far ina *petta fabulööösa*: ina *prisa* Hades, in *tschadun* ba-rock, traiss *scadiolas* soundcheck, euv.⁷⁴ La metoda da bricolascha la pli frequenta en ils text analisads è quella da surpigliar per il decurs dad ina fin traiss frasas in different ductus da discurrer, pia da sa

⁶⁹ Cf. NEULAND 2008: 150.

⁷⁰ brev-lectur@hotmail.com. Punts nr. 141, ann. 12, favrer 2006.

⁷¹ Tresa Flury. Punts nr. 68, ann. 6, schaner 2000.

⁷² Giachen Maissen. Punts nr. 54, ann. 5, november 1998.

⁷³ Patrick Capaul. Punts nr. 120, ann. 10, matg 2004 (accent S.D.).

⁷⁴ Patrick Capaul. Punts nr. 134, ann. 11, fanadur 2005 (accent S.D.).

servir dad in different register. Uschia sa schluita Rafael Müller tuttenina en la rolla dal scolast cun tematisar la cumposiziun da ses text: «[...] e secondo dovrà mintga text en introducziun, ena part principala ed ena fegn.»⁷⁵ e la Samantha sezza sa senta sco biologa sin expediziun, descrivend in um: «Il possessur da la vusch fitg masculina è in dals bels exemplars»⁷⁶.

6. Conclusiun

L'analisa dals texts ha mussà che mintga autur che ha l'intent da scriver in text en stil giuvenil ha ina tscherta metoda per cuntanscher questa finamira. Auturs da texts cun in'expressivitat marcantamain giuvenila sa servan quasi tuts dad in tratg fitg specific, numnadaman da l'emprést dad auters linguatgs, surtut da l'englais e dal tudestg. In dals motivs centrals è franc la mancanza da pleds correspondents en il linguatg rumantsch. In'altra vart da l'insuffizienza lexicala è ina mancanza dal pled en il vocabulari personal (terms rumantschs adattads existissan, ma na vegnan betg gist endament a l'autur). Talas interferenzas pudessan sa chapescha vegnir evitadas cun consultar in vocabulari durant scriver il text. En quest connex – sco era cun duvrar expressiuns sco *ähh, hmmm* u ils puncts da suspensiun ch'indigeschan in spazi da reflexiun – cumpara l'element da la spontanitat dal text, vul dir l'emprova da stgaffir in text discurri.

In auter motiv frequent per duvrar emprests po esser il gieu cun las pus-saivladads dals linguatgs che mussa il plaschair da las variaziuns cun cun-trasts e sumeglientschas tranter ils linguatgs che stattan a disposiziun.

Per insaquants texts constitueschan auters elements che quel da l'interferenza l'effect da giuentetgna. Fitg represchentads en ils texts èn al nivel grafic ils elements da grafias deviantas da la norma (metagrafias e furmas d'interpuncziun extraordinarias). Al nivel pragmatic regna ina ferma ten-denzena vers ina performanza colloquiala dal linguatg. Exprimì en il text scrit vegn il linguatg discurri p. ex. cun l'agid da diversas furmas verbalas scursanidas sco en il linguatg discurri u era cun duvrar particlas modalas dal discurs, savens era cumbinà cun in register pli bass. Il register pli bass dal discurs fa era part da la moda da discurrer fitg expressiva, exprimida surtut cun l'agid da particlas intensivantas autres che *fitg: absolut gail, mega easy, giudair voll, superviril*, u pli vulgar cun *huara tuffien* u *fucking bel*.

⁷⁵ Rafael Müller, *Crass agl limit*. Punts nr. 111, ann. 10, avust 2003.

⁷⁶ Samantha. Punts nr. 117, ann. 10, favrer 2004.

Auters indizis evidents per in linguatg da giuventetgna èn vesaivels en la moda e maniera dad ir enturn cun ils singuls elements – sco tals betg exnum tipics per la giuventetgna. Exempels persuenter èn il gieu cun la pluridiscursivitad, cun la plurilinguitad interna, vul dir cun la maschaida da registers e stils, il gieu da citar vuschs estras e la tecnica da la bricolascia. La premissa per tals gieus è che la funtauna (p. ex. reclamas, films, persunas) seja enconuschenta, uschiglio na funcziuna la sgnocca betg. Quels gieus pon abolir cunfins da geners e reglas da conversaziun. Ils gieus cun il linguatg (gieus da pleds, gieus cun numbs e translaziuns, cumparegliaziuns extraordinarias) ed ils gieus tranter ils commembers da la gruppa cun ils proceders essenzials da dar la bucca e far da tup èn tenor la teoria ina part impurtanta dad ina communicaziun giuvenila e na mancan era betg en ils texts da *Punts*. Qua han els lieu surtut tranter autur/narratur e lectur. In dals gieus il pli simpels e frequents è quel da translatar pleds esters cumponids – cun preferenza numbs da gruppas da musica – per rumantsch. La funcziun primara n'è betg in'oprova seriusa dad integrar quels pleds, ma plitost quella da crear in effect d'alienaziun e da far ina sort lumparia cun il lectur irrità.

Tratgs specifics dal linguatg discurri na duessan betg vegnir declarads a priori sco sbagls, mabain sco apparientschas funcziunalmain significativas – almain en lur adiever sistematic. I dat en las *Punts* in bun dumber da texts cun furmas dad in linguatg da giuventetgna anc pli extremas che quellas vesidas en noss exempels. Igl èn autocaricaturas dad in linguatg marcà dad emprests, code-switchings ed ibridisaziuns da scadin gener. Tals texts han per part ina funcziun puristica da render attent a la degeneraziun dal linguatg rumantsch, ma da l'autra vart po era star davostiers ina relaziun dal tuttafatg naturala cun il linguatg en in mund modern. La finamira è en quest cas tranter auter era da demonstrar che quai che stat scrit en las *Punts* en in linguatg da giuventetgna è mo approximativamain in linguatg da giuventetgna, savens daventà victima da las concessiuns al medium scrit. En realitat po quest linguatg esser anc bler pli extrem.

7. Bibliografia

Punts 1994–2009. La gasetta giuvna. Giuventetgna Rumantscha, Glion.

- ADAMOWSKY, NATASCHA / MATUSSEK, PETER
2004 *Formen des Auslassens. Ein Experiment zur kulturwissenschaftlichen Essayistik*. En: *Auslassungen. Leerstellen als Movens der Kulturwissenschaft*. ADAMOWSKY, NATASCHA / MATUSSEK, PETER (edit.), Königshausen & Neumann, Würzburg, 2004: 13–28.

- AUGENSTEIN, SUSANNE**
 1998 *Funktionen von Jugendsprache. Studien zu verschiedenen Gesprächstypen des Dialogs Jugendlicher mit Erwachsenen.* Niemeyer, Tübingen.
- DAZZI, GUADENCH**
 2008 *Resistents, creativs u decadents.* Marella cun Arnold Spescha, Peider Gre-gori e scolars da la 6avla classa da Scola chantunala a Cuira. Emissiu da RTR dals 17-02-2008. URL: http://www.rtr.ch/rtr/index.html?siteSect=1995&url=http://podcast.swissinfo.ch/media/rtr/other/2008/mare_02172008.mp3?start=0:03:00.921&end=0:33:12.934&type=radio&ne_id=8701649 (access: 27-01-2009).
- DÜRSCHIED, CHRISTA / SPITZMÜLLER, JÜRGEN**
 2006 *Jugendlicher Sprachgebrauch in der Deutschschweiz.* En: *Zwischentöne. Zur Sprache der Jugend in der Deutschschweiz.* DÜRSCHIED, CHRISTA / SPITZMÜLLER, JÜRGEN (edit.), NZZ Verlag, Zürich 2006: 13–48.
- EHMANN, HERMANN**
 1992 *Jugendsprache und Dialekt. Regionalismen im Sprachgebrauch von Jugendlichen.* Opladen, Westdeutscher Verlag.
 2005 *Endgeil. Das voll korrekte Lexikon der Jugendsprache.* Beck, München.
- HENNE, HELMUT**
 1986 *Jugend und ihre Sprache. Darstellung, Materialien, Kritik.* De Gruyter, Berlin.
- JAKOB, KARLHEINZ**
 1988 *Jugendkultur und Jugendsprache.* En: *Deutsche Sprache. Zeitschrift für Theorie, Praxis, Dokumentation.* Heft 4, Jhrg. 16, 1988: 320–350.
- KOLMER, LOTHAR / ROB-SANTER, CARMEN**
 2002 *Studienbuch Rhetorik. Arbeiten zur Rhetorik und ihrer Geschichte.* Uni-Taschenbücher Schöningh, Paderborn.
- LAPP, EDGAR**
 1989 «*Jugendsprache*»: *Sprechart und Sprachgeschichte seit 1945.* En: *Sprache und Literatur in Wissenschaft und Unterricht.* Heft 63, 1989: 53–73.
- MAYRING, PHILIPP**
 2003 *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken.* Beltz, Weinheim, 2003⁸ (1983¹).
- NEULAND, EVA**
 1987 *Spiegelungen und Gegenspiegelungen. Anregungen für eine zukünftige Jugendsprachforschung.* En: *Zeitschrift für germanistische Linguistik*, Nr. 15.1., 1987: 58–82.
 2008: *Jugendsprache. Eine Einführung.* Francke Verlag, Tübingen, Basel.
- RIATSCH, CLÀ**
 1998 *Mehrsprachigkeit und Sprachmischung in der neueren bündnerromanischen Literatur.* Bündner Monatsblatt, Chur.

SCHLOBINSKI, PETER / KOHL, GABI / LUDEWIGT, IRMGARD
1993 *Jugendsprache. Fiktion und Wirklichkeit*. Westdeutscher Verlag, Opladen.

SIEBENHAAR, BEAT

2005 *Varietätenwahl und Code-switching in deutschschweizer Chatkanälen – quantitative und qualitative Analyse*. Eingereicht bei Networx. PDF, URL: www.germanistik.unibe.ch/siebenhaar/pdf/SiebenhaarVarietaetCSimChat.pdf (access: 23-10-2008).

WAIBEL, SASKIA

2007 *Szenetypische Sprache in der Schweizer HipHop-Chat-Kommunikation*. In: *HipHop meets Academia: Globale Spuren eines lokalen Kulturphänomens*. BOCK, KARIN / MEIER, STEFAN / SÜSS, GUNTER (edit.), Transcript, Bielefeld, 2007: 105–115.